

країни та потребують значних зусиль щодо скорочення сфери їхнього застосування. Але ситуація ускладнюється ще більше, коли самі державні органи стають «генераторами» тіньового права. Наприклад, з початку 2019 року на тлі боротьби з «чорним» імпортом митні органи України почали використовувати таблиці так званих «індикативних» цін, тобто цін, нижче яких розмитнення певних товарних позицій не допускається, незважаючи на ціну, зазначену в договорі та товарних документах. У разі ж відмови платити за такими тарифами, задіюються перевірки, та відбувається затримка товару і транспорту на невизначений строк ²⁰⁷. Подібні дії ще більше тінізують економіку, оскільки підривають довіру до держави, як до регулятора економічних відносин, поляризують інтереси держави та бізнесу.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що тіньові регулятори економічних відносин інколи можуть служити орієнтиром, що вказує на недоліки правового регулювання, причини неефективності офіційного права. В такому разі скорочення сектору тіньового права можливо через усунення саме першопричин його виникнення, не роблячи акцент на репресивних заходах правового впливу. І тільки після ліквідації першопричин ефективним засобом може стати застосування заходів юридичної відповідальності для порушників. Але слід наголосити на тому, що всі перелічені шляхи будуть неідеальними, якщо сама держава в особі її органів стає творцем тіньових регуляторів, які й становлять найбільший рівень загрози для економічного розвитку країни.

ВІДЧУЖЕННЯ ПРАВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

*Оверковський Костянтин Володимирович,
аспірант юридичного факультету*

Донецького національного університету імені Василя Стуса

Для забезпечення інтеграції України до європейського економічного простору необхідний, зокрема, активний розвиток інноваційної економіки,

²⁰⁷ Три оттенка импорта: почему борьба с контрабандой испугала легальный бизнес. URL: https://censor.net.ua/resonance/3108343/tri_ottenka_importa_pochemu_borba_s_kontrabandoyi_ispugala_legalnyyi_biznes.

який, у свою чергу, пов'язаний із функціонуванням ефективного ринку прав інтелектуальної (промислової) власності, який формується і наповнюється за рахунок обороту прав промислової власності в сфері господарювання. Однією із правових форм залучення майнових прав промислової власності до господарського обороту є договори про розпорядження, в тому числі відчуження цих прав. Так, за даними Державної служби інтелектуальної власності в 2016 р. було зареєстровано 2152 договорів щодо розпорядження майновими правами промислової власності проти 2086 договорів у 2015 р. При чому, за останні роки спостерігається динаміка щодо більшого укладення саме договорів відчуження (повної передачі) прав, ніж ліцензійних договорів. Наприклад, згідно даних, внесених до реєстру відомостей щодо розпорядження майновими правами на знаки для товарів і послуг, договорів про передання виключних майнових прав на знаки для товарів і послуг укладено в 2016 році 1740, в порівнянні з ліцензійними договорами на використання знаків для товарів і послуг в цьому ж році - 83²⁰⁸. Однак, не дивлячись на поширення фактів укладення договорів про передання виключних майнових прав, чинне законодавство містить певні невідповідності і неоднозначні положення щодо позначення вказаних договорів, обсягу виключних прав, які передаються за договором. Враховуючи наведене, існує необхідність подальшого вдосконалення законодавчої регламентації договірних відносин в цій сфері, що в свою чергу має позитивно вплинути на ефективність обороту прав промислової власності.

Насамперед, слід відзначити, що права не на всі об'єкти промислової власності можуть відчужуватись та бути предметом господарського обороту. Як відмічається в літературі виключення можуть становити: комерційне найменування, географічне позначення, раціоналізаторська пропозиція, права на знак, якщо передача прав може стати причиною введення в оману споживача

²⁰⁸ Річний звіт Державної служби інтелектуальної власності України за 2016 р. [текст] / Державна служба інтелектуальної власності України. К., 2016. С. 20-21. URL: http://www.uipv.org/i_upload/file/AnnualReport/zvit_ukr-2016.pdf

щодо товару і послуги або щодо особи, яка виготовляє товар чи надає послугу²⁰⁹.

Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності передбачені ст. 1107 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)²¹⁰, серед яких є договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності (ст.1113 ЦК України), який за своїм призначенням дозволяє здійснити відчуження майнових прав промислової власності. За договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах (ч. 1 ст. 1113 ЦК України).

Термін «передання виключних майнових прав» є досить широким за змістом та може охоплювати не тільки відчуження прав, а й дії щодо передання прав у тимчасове використання (наприклад, ліцензійний договір тощо). Фактично термін «передання» збігається з терміном «розпорядження», а саме правомочністю розпорядження. Так, згідно енциклопедичних джерел, правомочність розпорядження — це закріплена нормами права за власником можливість визначити долю належної йому речі шляхом знищення, відчуження або передачі її в тимчасове володіння іншим особам²¹¹. В свою чергу, під відчуженням (вівласнення, вивласнювання), розуміють перехід прав власності від однієї особи до іншої. Відчуження передусім пов'язано з переходом прав від одного суб'єкта до іншого, і не може детермінуватися виключно як передавання речі, майна, оскільки майно може бути передано в оренду, користування при збереженні права власності за власником, а не користувачем²¹².

²⁰⁹ Коваль І.Ф. Господарсько-правове регулювання відносин у сфері промислової власності: монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2013. С. 225; Оверковський К. Правові аспекти внесення прав промислової власності до статутного капіталу товариства. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С.103.

²¹⁰ Цивільний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№40-44. Ст. 356.

²¹¹ Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2: Д-Й. С.744. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Право_власності.

²¹² Там само, с. 768.

У спеціальних законах щодо правової охорони об'єктів промислової власності, а саме ч. 7 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»²¹³, ч. 4 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»²¹⁴, законодавець передбачив можливість передавати право власності на відповідні об'єкти на підставі договору, тобто в даному випадку має місце також «передання», але не виключних прав (як у ст. 1113 ЦК України), а права власності на певний об'єкт²¹⁵. Виходячи із п. 1 ч. 1 ст. 346 ЦК України, де відчуження вважається підставою припинення права власності, логічно дійти висновку, що внаслідок укладення договору про передачу права власності здійснюється повний перехід прав від одного суб'єкта до іншого (змінюється правовласник). Тобто, в даному випадку відбувається саме відчуження права, а тому у назві договору в п. 4 ч. 1 ст. 1107 та ст. 1113 ЦК України доцільно застосовувати саме термін «відчуження», а не «передання».

Слід зазначити, на відміну від національного законодавства, в Цивільному кодексі Російської Федерації (далі – ЦК РФ)²¹⁶ передбачається можливість укладення саме договору про відчуження виключного права (ст. 1234 ЦК РФ), що є більш точним.

Частина 1 ст. 1113 ЦК України передбачає можливість передачі обсягу виключних прав в «частковому» або у «повному» складі, у зв'язку з чим виникають питання щодо реалізації даної норми по відношенню до прав на об'єкти промислової власності²¹⁷. При відчуженні прав здійснюється повний безповоротний перехід прав від одного суб'єкта до іншого, тобто повна уступка майнових прав (права на використання об'єкта, права дозволяти його використання іншим особам та перешкоджати неправомірному використанню,

²¹³ Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. №7. Ст. 36.

²¹⁴ Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. №7. Ст. 32.

²¹⁵ Словосполучення «право власності» в даному випадку є не вдалим, оскільки щодо прав промислової власності встановлюється режим виключних прав, а не речових прав (права власності).

²¹⁶ Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть 4: принята 18.12.2006 г. №230-ФЗ. Консультант Плюс
URL:http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_64629/4f084f0ca9455af0c226715f0cc1ca3059d43411/.

²¹⁷ Такі ж самі зауваження характерні для положення ч.1 ст. 427 ЦК України.

інших майнових прав інтелектуальної власності). Часткове розпорядження може мати місце при передачі в тимчасове користування лише права на використання об'єкту в обсязі і у межах визначених договором, що збігається по конструкції з ліцензією та ліцензійним договором (ст.ст. 1108, 1109 ЦК України).

Виходячи зі змісту положення ч.1 ст. 1113 ЦК України, в останньому закріплена загальна модель договору передачі виключних прав, тобто має місце «змішування» правил для всіх інститутів інтелектуальної власності (авторського права і права промислової власності), які натомість мають свої суттєві відмінності. Так, як відмічається в юридичній літературі, «при передачі права власності на такий об'єкт (промислової власності – авт.) власник охоронного документу не може залишити за собою будь-якого права на його використання, встановити будь-які часові або територіальні обмеження прав, що переходять до правонаступника. Комплекс прав на охоронюваний об'єкт завжди єдиний, усі права можуть передаватися тільки спільно, що буде підтверджено і передачею патенту. Це принципова відмінність передачі права власності для об'єктів промислової власності від передачі авторських прав»²¹⁸.

Погоджуючись з наведеною думкою, слід відзначити, що стосовно прав на винахід, корисна модель, промисловий зразок має поширюватися правило неподільності обсягу прав, засвідчених патентом, оскільки не можливо передати іншій особі частину формули чи частину суттєвих ознак, а тому, патентні права можуть відчужуватись лише в повному обсязі.

Якщо стосовно прав на об'єкти патентного права є зрозумілим щодо їхнього відчуження в повному обсязі, то щодо торгової марки спеціальний закон передбачає певні особливості. Згідно з ч. 7. ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», власник свідоцтва може передавати будь-якій особі право власності на знак повністю або відносно частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг, на підставі договору. Однак,

²¹⁸ Дмитришин В.С. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в Україні. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Інст.інтел. власн. і права, 2008. С. 37.

слід зауважити, що по-перше дана норма може застосовуватись лише тоді, коли правовласник має кілька товарів або послуг, щодо яких зареєстрована торговельна марка, а у випадку коли вид товару чи послуги один, вона не діє. По-друге, вищевказана норма стосується саме товарів і послуг, а не обсягу виключних прав, оскільки якщо передається право на торговельну марку на вид товару (частину), у такому разі передається весь комплекс виключних майнових прав на цю частину (право на використання, розпорядження, захист тощо).

Так, в порівнянні із вказаною нормою спеціального закону ч.1 ст. 1488 ЦК РФ передбачає, що за договором про відчуження виключного права на товарний знак одна сторона (правовласник) передає або зобов'язується передати в повному обсязі належне їй виключне право на відповідний товарний знак щодо всіх товарів або щодо частини товарів, для індивідуалізації яких він зареєстрований, іншій стороні – набувачу виключного права. При цьому, як відзначає Баттахов П.П., формулювання «частина від повного обсягу» слід застосовувати не стосовно самого обсягу правомочностей, що становлять зміст виключного права, а стосовно всіх товарів або їх частини, для індивідуалізації яких був зареєстрований товарний знак або знак обслуговування²¹⁹. Таким чином, виключні права на торгову марку також мають відчужуватись в повному обсязі, а вказана вище норма в ч.7 ст. 16 Закону підлягає відповідному уточненню.

Вищезазначене свідчить, що при відчуженні майнові права на об'єкти промислової власності мають передаватись в повному обсязі. З огляду на це, ч.1 ст. 1113 ЦК України слід уточнити та доповнити її наступним реченням: «У разі відчуження виключних майнових прав на об'єкти промислової власності виключні права передаються лише у повному складі».

²¹⁹ Баттахов П. П. Договор об отчуждении исключительных прав на объекты промышленной собственности. *Северо-Кавказский юридический вестник*. 2014. № 4. С. 51. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/dogovor-ob-otchuzhdenii-isklyuchitelnyh-prav-na-obekty-promyshlennoy-sobstvennosti>.

Розглянути питання можуть слугувати підґрунтям для подальших досліджень в цьому напрямку, зокрема, щодо державної реєстрації передання прав промислової власності на підставі договорів відчуження, істотних умов договору, його розмежування з суміжними договорами у сфері промислової власності, розірвання договору та захисту прав сторін.

ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ У ПРЯМОМУ ЗМІШАНОМУ СПОЛУЧЕННІ

*Павлюк Сергій Миколайович,
аспірант юридичного факультету Донецького
національного університету імені Василя Стуса*

В сучасних умовах розвитку економічних відносин, зростання можливостей транспортної системи, обумовленого, зокрема, участю України у глобальній ініціативі «Один пояс, один шлях», що передбачає будівництво міжнародного Каспійсько-Чорноморського маршруту від Китаю до Євросоюзу через країни Центральної Азії, Південного Кавказу та Україну, реалізації євроінтеграційного курсу України та інтеграції національної транспортної мережі в Транс'європейську транспортну мережу, актуалізуються питання здійснення та організації перевезень вантажів з послідовним використанням декількох видів транспорту – в прямому змішаному сполученні.

Наразі існує декілька проблемних аспектів правового регламентації перевезень вантажів у прямому змішаному сполученні, які ставали предметом дослідження вітчизняних та іноземних науковців (Колянковської Т.О., Попова В.А., Деркач Е.М., Бутакової Н.О., Морозова С.Ю. та інших), проте недостатньо дослідженою вбачається проблематика, пов'язана з відповідальністю учасників перевезення вантажів в прямому змішаному сполученні.